

Petr Sedláček: Zapojení České republiky do mezinárodního úsilí o posílení globální měnové a finanční stability

1. VYDÁNÍ. PRAHA: GRADA PUBLISHING, 2020, 176 STRAN,
ISBN 978-80-271-1737-6

STANISLAV ŠAROCH

ŠKODA AUTO University, Czech Republic

E-MAIL

stanislav.saroch@savs.cz

DOI

<https://doi.org/10.32422/mv.1760>

PUBLISHED ONLINE

27 July 2021

Česká republika (ČR) patří k vyspělým demokratickým zemím. Stejně jako spolupracuje na zabezpečení mírového a demokratického vývoje ve světě v rámci OSN, tak logicky usiluje s ostatními státy o globální finanční a měnovou stabilitu, která je díky prohlubující se světové globalizaci nedělitelná.

Kniha Petra Sedláčka *Zapojení České republiky do mezinárodního úsilí o posílení globální měnové a finanční stability* přináší hluboký vhled do konkrétních agend, jakými se ČR na tomto mezinárodním úsilí podílí. Autor ve značné míře navazuje na svou předchozí knihu *Mezinárodní měnový systém a globální finanční krize* (2018), která podrobně analyzovala ucelenou agendu této mezinárodní aktivity. Po propuknutí koronavirové pandemie, jež poslala celý svět do hluboké recese, je tato problematika ještě aktuálnější.

Autor má k dané problematice velmi blízko. Působil totiž jako alternát a zástupce České národní banky (ČNB) na jednáních podvýboru EFC pro otázky Mezinárodního měnového fondu (SCIMF). Řadu let byl také členem expertní komise podvýboru pro zahraniční záležitosti ECB (Evropská centrální banka) připravující odborné podklady pro vedení ECB a jednání v Bruselu. V roce 2009 se za ČR v době jejího předsednictví účastnil jednání podvýboru G20 pro otázky MMF a mezinárodního měnového systému. Z tohoto důvodu text představuje zasvěcený pohled s mnoha informacemi, které nejsou běžně dostupné.

Za podstatný přínos knihy lze označit i historické souvislosti, díky nimž má čtenář možnost pochopit záměry ČR, které ve většině případů navazují na dřívější rozhodování.

Protože právě v době dokončování knihy propukla koronavirová krize, uvádí autor tam, kde to bylo možné, první přijímaná opatření reagující na dramatický pokles ekonomické aktivity ve všech zemích způsobené reakcemi na zamezení šíření viru. V budoucnosti, kdy již bude zřejmé, jak se situace dále vyvine, by bylo žádoucí tyto otázky více posoudit s ohledem na jejich přínos pro nastartování české, ale i světové ekonomiky.

Hlavním cílem publikace je ukázat, jakým způsobem se ČR podílí na posílení globální měnové a finanční stability. Autor zde názorně uvádí formy a způsoby našeho zapojení do mezinárodního úsilí, a přitom seznamuje čtenáře s tím, co stojí v pozadí této aktivity. Kniha se skládá ze sedmi kapitol.

V první kapitole je pozornost věnována formám zapojení ČR do globálního vládnutí (*governance*). Ukazuje, jak se po globální finanční krizi v roce 2008 stala skupina G20 hlavní platformou pro mezinárodní ekonomickou spolupráci. Mezinárodní měnový fond uznal tuto změnu s tím, že i nadále prioritně dohlíží na mezinárodní měnový a finanční systém a odpovídá za prevenci a řešení mezinárodních finančních a měnových krizí. Po propuknutí koronavirové krize však G20 oproti krizím v roce 2008 a 2014 tak razantně na začátku nevystoupila, což bylo způsobeno zejména neochotou amerického prezidenta Donalda Trumpa efektivně se do mezinárodní spolupráce zapojit, ale i velkými problémy v ostatních ekonomikách G20, kde se její vrcholní představitelé zaměřili především na národní obtíže. Fond se však své role ujal okamžitě a nabídl finanční pomoc více než 100 členským zemím, které byly postiženy, ale též efektivně koordinoval řešení problematiky dluhů nejchudších zemí.

Česká republika je ve vztahu ke G20 především příjemcem informací. Se zeměmi EU participuje na přípravě stanovisek, jež jsou připravována ve spolupráci s Evropskou komisí (EK) v rámci Evropské rady, Rady Evropské unie pro hospodářské a finanční záležitosti (ECOFIN), Hospodářského a finančního výboru (EFC) a Podvýboru EFC k otázkám MMF (SCIMF). Tyto podklady slouží jako poziční dokumenty nejen pro delegaci EU, ale také pro státy EU, které jsou plnohodnotnými členy skupiny G20. Je zde sice ponecháván určitý manévrovací prostor, aby byli zástupci EU schopni reflektovat vývoj diskuse a dospět ke kompromisu, ale ne vždy se to daří, protože i zde někdy převládají národní zájmy. V této kapitole jsou uvedeny i české a osobní autorovy zkušenosti z předsednictví Rady EU v roce 2009. Jejich aktuálnost je – vzhledem k přípravám druhého českého předsednictví v roce 2022 – zjevná. V době prvního předsednictví v Radě EU měla ČR možnost zapojit se do práce odborných podvýborů a vrcholových setkání G20, kde se např. bývalý předseda vlády Mirek Topolánek zúčastnil summitu v Londýně v roce 2009. Přesto se ani v době českého předsednictví vliv ČR ve vztahu G20 výrazněji nezměnil.

Ve vztahu k MMF jsme se jako ČR stali jeho plnohodnotným členem. Aktivně spolupracujeme v rámci expertní a finanční pomoci třetím zemím. Naše možnosti ovlivňovat Fond jsou spojeny s aktivitou EU zaměřenou na jeho činnost, kde participujeme na práci EFC, SCIMF a ECOFIN. Současně autor umožňuje poznat, jakým způsobem je ČR zapojena v interním vládnutí MMF. Díky málo známým informacím se

dozvídáme, co vedlo představitele naší země k výběru „belgické“ a následně „středo- a východoevropské“ (CEE) konstituce v rámci MMF. Autor zde zasvěceně ukazuje, proč jsme museli opustit belgickou konstituenci a vstoupit do nové CEE konstituce. Motivem české strany bylo prioritně získat co nejvyšší zastoupení v rámci konstituce. V té se nakonec podařilo obsadit v období 2016–2018 pozici výkonného ředitele. Po Janu V. Mládkovi a Bohumilu Suchardovi to byl historicky třetí výkonný ředitel za ČR v MMF. Zvýšením úrovně zastoupení v MMF se pochopitelně zvýšila i reputace ČR a formální i neformální vliv na dění v naší konstituci i ve Fondu. Vzhledem k tomu, že je ČR malá země, bylo by chybné si myslet, že můžeme v globálním vládnutí působit jako nějaká supervelmoc. Pro podporu našich stanovisek proto musíme hledat další státy se shodnými pozicemi a vytvářet ad hoc nebo formální koalice, které nám umožňují naše zájmy lépe prezentovat.

Druhá kapitola se zaměřuje na začlenění ČR v dohledu MMF, který je zásadní pro identifikaci rizik na národní i multilaterální úrovni. Fond hned od začátku našeho vstupu podpořil probíhající změny v ekonomické sféře. To zvýšilo naši důvěryhodnost natolik, že jsme byli v roce 1991 schopni vstoupit na soukromý trh a v roce 1993 na veřejný trh dluhopisů a nebyli jsme nuceni čerpat další oficiální půjčky MMF. V současné době jsme zapojeni ve všech zásadních dohledových aktivitách Fondu jak povinných A-IV konzultacích, tak i nepovinných, např. FSAP,¹ ROSC,² poskytování dat. To má pozitivní dopad nejen na národní úrovni, ale i na naše hodnocení ze strany ratingových agentur, i mezi investory, kteří pravidelně informace o jednotlivých státech čerpají z MMF.

Naším hlavním přínosem v této oblasti je, že si nejen plníme všechny naše povinnosti spojené s dohledem, udržujeme naši ekonomiku v dobrém stavu, ale též poskytujeme i naše experty, aby v rámci misí MMF napomáhali řešit ekonomické problémy v zemích třetího světa.

Nejistota ohledně vývoje kurzu v době pandemie postavila do předí otázku, jak vlastně přistupuje ČR ke kurzové problematice.

Ve třetí kapitole se má čtenář možnost seznámit s tím, jak čeští politici rozhodovali o výběru kurzových režimů v průběhu novodobé historie, i s důvody, které je k tomu vedly. Autor též informuje o přijetí

našeho závazku směnitelnosti koruny v roce 1995, kterým ČR poskytla mezinárodní komunitě důvěru, že bude pokračovat v realizaci zdravé ekonomické politiky a tím přispívat vytvoření volného multilaterálního platebního systému.

Čtvrtá kapitola je věnována kapitálovým tokům. Hlavní výzvou dneška je, jak posílit jejich pozitivní dopad, a přitom zabránit rizikům finanční nestability a zajistit udržitelný růst. Český přístup k liberalizaci kapitálových toků vychází z toho, že jsme liberalizovali, až na drobné výjimky, i finanční a kapitálový účet již v období 1995–1999 v rámci procesu vstupu a členství v OECD, a tudíž nám z tohoto případného liberalizačního kroku neplynou žádné nové závazky. Vždy však zdůrazňujeme pro ostatní státy dobrovolnost. Proto podporujeme, aby státy v případě velkých volatilních kapitálových odlivů či přílivů mohly zavést opatření na řízení kapitálových toků, včetně jejich kontroly, ale tato opatření by neměla nahrazovat potřebné ekonomické reformy.

Pátá kapitola se zaměřuje na globální síť finanční záchrany. Během posledních finančních krizí se z finančních trhů doslova „vypařila“ likvidita. Proto je jednou z priorit posílení globální sítě finanční záchrany,³ a tím zajištění poskytování adekvátní likvidity zemím čelícím jejímu dočasnému výpadku. To bylo zdůrazněno i po vypuknutí koronavirové pandemie. Autor zde ukazuje náš přístup k devizovým rezervám, k regionálním evropským facilitám a na multilaterální úrovni k zdrojům MMF.

Devizové rezervy ČR jsou dnes v poměru k počtu obyvatel jedny z největších na světě. Jejich akumulace ale nebyla výsledkem potřeby vytvářet nutné zásoby pro případ krize, ale vznikaly jako vedlejší produkt měnové politiky. Jsou zde uvedeny oblasti, ve kterých jsou devizové rezervy využívány a jakým způsobem jsou spravovány. I když před koronavirovou krizí někteří ekonomové výši rezerv zpochybňovali, po jejím vypuknutí se úroveň rezerv ukázala být stabilizačním faktorem.

Na regionální úrovni jsou popsány možnosti našeho zapojení a čerpání zdrojů v rámci facilit EU, jež v případě potřeby můžeme využít. Pokud ČR v budoucnosti přijme euro, pak její přístup ke smlouvě o Evropském stabilizačním mechanismu bude předmětem separátních jednání. Do té doby se nebudeme tohoto mechanismu zúčastňovat a nebudeme do něj

přispívat. Nemůžeme ale též očekávat stejnou úroveň pomoci jako země eurozóny. Bylo by proto užitečné, kdyby autor vyhodnotil, do jaké míry byla takto čerpaná pomoc odlišná pro země eurozóny od ostatních zemí EU.

Na multilaterální úrovni je čtenář seznámen s našim příspěvkem na posilování vlastních i vypůjčených zdrojů MMF. Česká republika se na navyšování členských kvót, jež tvoří vlastní kapitál, vždy podílela. Teoreticky by bylo možné na tomto posilování kapitálu neparticipovat, ale odmítnout navýšení členské kvóty nebylo s ohledem na naše postavení jako vyspělé ekonomiky a členské země EU prakticky možné. Autor zde popisuje i mechanismus, jakým způsobem se podílíme na půjčkách třetím zemím. Na základě rozhodnutí Výkonné rady MMF byla ČR v roce 2000 poprvé zařazena do Plánu finančních transakcí. Tím jsme se připojili k zemím s aktivní spoluúčastí na půjčkách MMF. V současné době též aktivně spolupracujeme s MMF v rámci bilaterálních úvěrových dohod, kde nás Fond požádal o uzavření čtvrté bilaterální úvěrové dohody do roku 2003. Po vypuknutí pandemie opět přišla na přetřes otázka, zda bychom na tom byli lépe s eurem nebo bez eura.

Šestá kapitola⁴ se proto zabývá postojem ČR k přijetí eura. V rámci objektivního popisu všech aspektů přijetí eura jsou uvedeny výhody a nevýhody jeho přijetí, odhady nákladů na jeho přijetí, institucionální opatření k jeho přijetí, stav sladění naší ekonomiky s eurozónou i pohled MMF na přijetí eura. I když se ČR při vstupu do EU zavázala k přijetí eura, v současné době zatím termín stanoven není. Eurozóna se od našeho vstupu výrazně změnila, a proto součástí hodnocení, zda euro přijmout, či ne, již nemůže být jenom nominální a reálná konvergence, ale též nové institucionální mechanismy, které v Hospodářské a měnové unii (HMU) po krizi 2008/09 začaly působit. Současně je nutné si uvědomit, že všechny nové reformy v eurozóně přispěly k posílení a odolnosti eura. Přijetí eura je politická otázka, ale naše politická reprezentace není k rozhodnutí politicky nucena, protože podle průzkumů veřejného mínění je 75 % obyvatelstva proti přijetí. Naopak velká většina podnikových managementů je pro rychlé přijetí eura. V blízkém období se však přijetí eura neplánuje. Kniha se však k otázce, zda země s eurem jsou na tom při řešení krizí lépe nebo ne, nevyjadřuje.

Součástí této kapitoly je i podkapitola o našem přístupu k posílení role zvláštních práv čerpání (*Special Drawing Rights*, SDR) v mezinárodním

měnovém systému. Tato problematika byla v době vypuknutí koronavirové pandemie mimořádně aktuální, protože řada členských zemí požádala MMF o schválení nové alokace SDR, která by byla obdobná jako v roce 2009. Skupina G20 však tento záměr nepodpořila, a proto vedení MMF rozhodlo, že posoudí možnosti využít již alokovaných SDR k posílení pozice malých a středních států. V této oblasti patříme k obezřetným státům, jež kromě kladů upozorňují i na všechna rizika spojená s morálním hazardem a nebezpečím inflace. Proto navyšování rezerv formou dalších alokací SDR aktivně nepodporujeme.

Dnes je stabilita mezinárodního měnového systému daleko více než dříve spojena se stabilitou mezinárodního finančního systému. Z tohoto důvodu se mezinárodní spolupráce zaměřila nejen na reformy mezinárodního měnového systému, ale i na mezinárodní finanční systém.

Poslední sedmá kapitola popisuje, jak ČR realizuje svůj dohled a regulaci a jakým způsobem spolupracuje na mezinárodní úrovni. Náš přínos je zejména v tom, že udržujeme český finanční systém zdravý, stabilní a důvěryhodný. K tomu přispíváme i implementací doporučených reforem a mezinárodních standardů do našeho dohledu a regulace. Je zde zmíněna i spolupráce s mezinárodními partnery a institucemi na poli dohledovém a regulatorním. Pro dokreslení autor uvádí hodnocení našeho finančního sektoru ze strany MMF. Poslední část v této kapitole se věnuje opatřením, které přijala ČNB v boji s koronavirovou krizí.

Předkládaná publikace je určena pro ty pedagogy, studenty a doktorandy na vysokých školách, kteří se zabývají problematikou mezinárodních vztahů a světové ekonomiky. Pracovníci státní správy se budou moci seznámit s kontextem historického vývoje zapojení Ministerstva financí ČR, ČNB a Ministerstva zahraničních věcí ČR do této problematiky. Autor z velké části čerpá z osobní zkušenosti, některá fakta nejsou obecně známa. Kniha je zajímavá i pro představitele finančního sektoru, ale i širší veřejnost a politiky, kteří by hledali souvislosti mezinárodních reformních opatření a přístupu ČR. Podrobnější pohled by si zaslouhovala problematika koronavirové krize. Čtenáře by nepochybně zajímalo, jak se tato epidemie promítla do našeho přístupu k posilování globální měnové a finanční stability. Je např. škoda, že se autor nepokusil alespoň částečně zodpovědět na otázku, zda by byla naše ekonomika během těchto turbulencí na tom

lépe s eurem, či ne. Tuto drobnou výtku lze vnímat i jako výzvu pro autora, aby se pustil do dalšího psaní. Celkově lze uzavřít, že se jedná o publikaci zasvěcenou, svého druhu unikátní, jež by rozhodně neměla ujít pozornosti nikoho, kdo se zabývá fungováním MMF a rolí ČR jako člena této instituce.

POZNÁMKY

- 1 Programy hodnocení finančního sektoru (*Financial Sector Assessment Program*).
- 2 Zpráva o dodržování mezinárodně uznávaných standardů a kodexů (*Reports on the Observance of Standards and Codes*).
- 3 GFSN se skládá z devizových rezerv na národní úrovni, na bilaterální úrovni ze swapových dohod, z finančních mechanismů v Evropě, Asii a v Latinské Americe na regionální úrovni a na multilaterální úrovni z finančních půjček MMF.
- 4 Autorem kapitoly 6 je prof. Ing. Mojmír Helísek, CSc., Vysoká škola finanční a správní, a. s. Tato kapitola vznikla v rámci institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace VŠFS.

AUTHOR BIOGRAPHY

Stanislav Šaroch specializes in economic policy, European integration and EU competitiveness. He is currently the guarantor of institutional research at ŠKODA AUTO University and also works at the Department of World Economy, the Faculty of International Relations in the University of Economics, Prague. He was appointed professor in 2018 for the field of International Economic Relations. He has been a member of the Czech Economic Society since the 1990s. He is a member of the scientific board of the Czech Banking Association and the editor of the Review of Economic Perspectives.